

НОВИЙ ІНСТИТУТ, НОВЕ ВИДАННЯ

Інститут пам'яткоохоронних досліджень утворено як відомчу науково-дослідну установу Міністерства культури і мистецтв наприкінці 1995 року. В травні 1997 року інститут видав перший номер збірника своїх наукових праць «Археометрія та охорона історико-культурної спадщини». Цей збірник на 134 сторінки великого формату розділено на такі тематичні рубрики: «Археометрія», «Інформаційні проблеми», «Охорона та дослідження пам'яток», «Хроніка, рецензії». Всього збірник містить 20 статей та повідомлень.

В розділі «Археометрія» дві статті присвячено застосуванню методів математичної статистики до інтерпретації результатів магнітної розвідки археологічних пам'яток. Тут важливо відзначити, що за результатами цих робіт окреслюються нові можливості методу магнітної розвідки, про які корисно знати археологам. А саме, за певних умов магнітометричні спостереження дають можливість не тільки дати просту відповідь типу «тут під землею щось є», а й більш детальну інформацію навіть про тип можливого археологічного об'єкта, відрізнити, скажімо, трипільський майданчик чи гончарну піч від заповнення ями.

Короткий огляд Н. Ю. Бредіс «Технологічні дослідження історико-культурних пам'яток як ефективний засіб виявлення невідомих рис минулого» присвячено демонстрації можливостей методів мікроскопії, спектроскопії, рентгенографії для дослідження археологічних знахідок. Назву статті можна вважати дещо умовною: які саме невідомі риси минулого краще виявляти тим чи іншим методом — лишається невисвітленим. Техніку та технологію виготовлення давніх виробів, на дослідженні яких спеціалізується керований автором сектор ІНДРЦ,* розглянути в рамках короткого огляду неможливо, тому об'єднання перелічених методів під гаслом «технологічних досліджень» здається надто загальним. Адже технологія виготовлення давніх виробів не є в даному випадку предметом дослідження. Однак наведені приклади застосування цих методів на конкретних археологічних матеріалах та зазначені перспективи розвитку даної галузі становлять безумовний інтерес.

Велика стаття О. П. Моці та А. П. Томашевського «Просторові та еколого-господарчі аспекти досліджень давньоруського селища Автуничі», хоча й побудована цілком на результатах багатолітніх розкопок в Автуничях (Городнянський район Чернігівської області), мабуть, слушно віднесена до розділу «Археометрія». Автори поставили собі мету шляхом узагальнення результатів розкопок та розробки нових методик топографічного аналізу з'ясувати демографічний та виробничий потенціал давньоруського селища. Автори доходять висновку, що селище занесло десь на початку 13 ст. внаслідок локальної екологічної кризи, а не внаслідок руйнування під час навали Батия.

Особливості наукового напрямку, які розвиває Інститут пам'яткоохоронних досліджень, найбільш виразно можна простежити за розділом «Інформаційні

* Сектор фізичних методів дослідження Національного науково-дослідного реставраційного центру.

проблеми». Основна тема тут — розробка наукової бази даних пам'яток історії і культури. Що це справа не проста, можна вивести хоча б з того, що терміни «об'єктний підхід» та «операція перетину множин» є ще найбільш зрозумілими з того, що тут можна прочитати. Звичайно, ми розуміємо, що ці роботи знаходяться тільки на початковому етапі, і що погляди конструктора і користувача на якусь складну річ (телевізор, літак, чи база даних) є цілком відмінними. Саме тут і приносить користь спеціалізація, і тому прихід в нашу науку нової групи фахівців з інформатики можна тільки вітати.

Археологам варто звернути увагу на невелику замітку М. Ю. Бабенко та С. А. Богданця «Комп'ютерне тривимірне моделювання трипільського посуду». Якість зображень посуду не поступається не тільки традиційному малюванню, ба навіть фотографії (але слід пам'ятати, що за допомогою комп'ютера автори «фотографують» предмети, які в натурі не існують).

Досить об'ємний за обсягом є розділ «Охорона та дослідження пам'яток». З шести статей цього розділу чотири (присвячені відповідно окремим питанням палеоліту, мезоліту, неоліту та трипільської культури) цілком могли б з'явитись і на сторінках «Археології», і тільки дві статті стисло відповідають назві розділу. В статті В. О. Петрашенко, А. Ю. Радзівіла та Ю. А. Куделі запропонована програма дослідження, охорони та використання пам'яток Трахтемирівського заповідника; коротка замітка І. А. Готуна присвячена результатам рятувальних розкопок на давньоруському селищі Велика Снітинка. Звичайно, нема нічого поганого в публікації статей на традиційні археологічні теми, але, на наш погляд, редакції нового збірника слід подбати, щоб він не перетворився на ще одну «Археологію».

У розділі рецензій варто продивитись прискіпливо виконаний М. І. Жарких розбір «Словника-довідника з археології України», підготованого Інститутом археології НАН України, а також повідомлення М. Ю. Відейка про археологічні роботи польських колег на новобудовній трасі газопроводу.

На закінчення слід відзначити, що хотілося б побажати новому виданню. Перш за все, впадає в очі відсутність вступної теоретичної статті, в якій було б окреслено, що таке «археометрія» і чим вона займається*. Термін цей ще дуже маловідомий, і така стаття була б доречною. Основу авторського колективу збірника становлять співробітники Інституту пам'яткоохоронних досліджень та Інституту археології НАН України. Цілком природно, що збірник праць Інституту формується в основному вкладами його працівників, але охороною та дослідженням історико-культурної спадщини займаються не лише в Києві. Було б бажано, щоб на сторінках такого збірника висвітлювалась пам'яткоохоронна діяльність в областях, хоча б у плані наукової хроніки, щоб він мав справді всеукраїнське звучання. А у випуску, що рецензується, є тільки одна замітка, яка написана авторами зі Львова. Можна також зауважити, що історико-культурна спадщина — значно ширше поняття, ніж тільки пам'ятки археології. Зрештою, у віданні Міністерства культури і мистецтв знаходяться не тільки пам'ятки археології, але й пам'ятки історії та монументального мистецтва також. Сподіватись, що для їх охорони міністерство утворить спеціальні інститути, не випадає. Тому бажано було б на сторінках збірника приділяти увагу всім складникам історико-культурної спадщини.

Н. О. Сон

* Зазначимо, що у стислому викладі характеристика рубрики «Археометрія» наводиться у вступному слові до першого випуску.